

**AZ IZRAELI-JORDÁNIAI
FEGYVERSZÜNETI EGYEZMÉNY MEGKÖTÉSE
1949**

JELIGE: ABDULLAH

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	3
A JORDÁNIAI-IZRAELI KAPCSOLAT A HÁBORÚ ALATT	6
A FEGYVERSZÜNETI TÁRGYALÁSOK	11
ÖSSZEGZÉS.....	20
TÉRKÉPEK	22
AZ ENSZ KÖZGYŰLÉSÉNEK 181. HATÁROZATA PALESZTINA FELOSZTÁSÁRÓL	22
TÚZSZÜNETI ÉS FEGYVERSZÜNETI DEMARKÁCIÓS VONAL, JERUZSÁLEM	23
AZ UVDA-HADMŰVELET	24
AZ IRAKI FRONT ÉS AZ ÍZRAEL ÁLTAL KÖVETELT TERÜLETEK	25
AZ IZRAELI-JORDÁNIAI FEGYVERSZÜNETI DEMARKÁCIÓS VONAL.....	26
BIBLIOGRÁFIA.....	27

BEVEZETÉS

Miután 1948. május 14-én létrejött Izrael állam azon a területen, amelyet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése 1947 novemberében¹ a leendő zsidó államnak szánt, május 15-én a négy szomszédos arab ország (Egyiptom, Szíria, Libanon és Jordánia), valamint Irak támadást indított az új állam ellen. Ezzel véglegesen beigazolódott mind Theodor Herzl², mind a King-Crane Bizottság³ jóslata.

Theodor Herzl 1897-ben a Bázelen megtartott első cionista kongresszus⁴ után naplójában így fogalmazott: „Bázelen létrehoztam a zsidó államot. Ha ezt most nyilvánosan is kijelenteném, általános nevetés lenne a válasz. Talán öt év múlva, de ötven év múlva egészen biztosan mindenki meg fogja érteni.”⁵ Beláthatjuk, hogy Herzlnek meglehetősen pontosra sikerült a jóslata. Ugyanígy jól látta a palesztinai helyzetet a King-Crane Bizottság is, amely 1919-es jelentésében kijelentette, hogy a zsidók kétezer éves jogát Palesztinára vonatkozóan csakis háború útján lehet érvényesíteni.⁶

Az 1948-ban és 1949-ben zajló eseménysorozatot első arab-izraeli háborúként, vagy Izrael függetlenségi háborújaként ismerjük. Bárki, anélkül, hogy tudná ennek a háborúnak az eseménytörténetét, megállapíthatja, hogy ebben a háborúban az izraeliek álltak szemben az arabokkal. A dolog azonban nem ilyen egyszerű. Volt ugyanis egy arab állam, amely már megalakulása óta szoros kapcsolatokat ápolt a palesztinai zsidó lakossággal. Transzjordánia, amelyek emírje, majd 1946-tól királya a Hásemita-családból származó Abdullah bin al-Husszein⁷ volt, és amelynek külpolitikai céljai között szerepelt a Nyugati Part (vagy

¹ Az ENSZ Közgyűlése 1947. november 29-én fogadta el 181. számú határozatát, mely a brit mandátum határidőre történő megszüntetése mellett döntött, és felosztotta Palesztinát egy zsidó és egy arab államra, Jeruzsálemet pedig nemzetközi övezetté nyilvánította. - Dokumentumok a Közel-Kelet 20. századi történetéhez. (Szerk: Lugosi Győző). L'Harmattan. Párizs. 2006. 256-269. (Továbbiakban: Dokumentumok)

² Theodor Herzl (1860-1904) Budapesten született zsidó származású jogász, újságíró. A párizsi Dreyfus-per tudósítója volt, amelynek hatására megtapasztalhatta a Franciaországban jelen lévő antiszemitizmust. Ennek hatására született meg *Der Judenstaat* (A zsidó állam) című munkája 1896-ban, amely egy Palesztinában létrehozandó zsidó állam szükségét fogalmazta meg, és lett ezáltal a politikai cionizmus atyja.

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/Herzl.html> [2014. nov. 6.]

³ A King-Crane Bizottság Wilson amerikai elnök kezdeményezésére jött létre 1919-ben azzal a céllal, hogy felmérje a közel-keleti arab népesség elképzeléseit a világháborús rendezéssel kapcsolatban. - Dokumentumok. 66-71.

⁴ A kongresszus célja a leendő zsidó állam helyszínének kiválasztása volt, aminek végén Palesztinára esett a választás, és megfogalmazták a cionizmus céljait is. Ez volt az ún. Bázeli program. - Rostoványi Zsolt: Együttélésre ítélve - Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért. Corvina. Bp. 2006. 60-64.; Dokumentumok. 21.

⁵ Idézi: J. Nagy László: Az ummától a nemzetállamig - Az arab országok története a 19-20. században. SZTE Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged. 2009. 101.

⁶ J. Nagy. 56.

⁷ A Hásemita-klán egészen Mohamed prófétáig vezet vissza vérvonalát, egészen pontosan a Próféta lányának, Fatimának Alitól (aki egyben a Próféta unokatestvére is az iszlám vallás utolsó ortodox kalifája) született

Ciszjordánia) Transzjordániához csatolása, nem állt érdekében, hogy Palesztinában egy önálló arab állam jöjjön létre, így kezdettől fogva egyezkedett a zsidókkal. Mindemellett azonban a magasabb cél az egységes közel-keleti arab állam, az ún. Nagy-Szíria létrehozása volt. Ugyanakkor a többi arab állam vezetője is megalkotta a maga tervét, amelyben övék lett volna a vezető szerep. A különböző hegemon törekvések miatt az arab államok egysége valójában látszólagos volt, és inkább szembenállásról lehet beszélni.⁸

Ebben a rendkívül bonyolult helyzetben érdemes közelebbről megvizsgálni a Jordánia és Izrael közötti fegyverszüneti egyezmény megkötésének körülményeit. Izrael államnak 1949 folyamán mind a négy vele szomszédos arab állammal sikerült ilyen kétoldalú megállapodást tető alá hozni, de a Jordániával való megállapodás, annak megkötésének menete „majdnem minden szempontból”⁹ különbözött a többi arab országgal való tárgyalásoktól. Így hát dolgozatunkban szó lesz arról, hogy Jordániának, személy szerint Abdullahnak milyen motivációi voltak az 1948-as háború alatt, és hogy emiatt miben különböztek az Izrael és Jordánia közötti fegyverszüneti tárgyalások a többitől, vagyis azokat a körülményeket vizsgáljuk, amelyek e két ország közötti tárgyalásokat egyedivé teszi. Választ keresünk olyan kérdésekre, mint például: hogyan került a Nyugati Part Jordánia kezére, az ENSZ 1947-es felosztási határozata ellenére Jeruzsálem hogyan szakadt ketté, vagy milyen katonai események zajlottak a két ország között a Negev-sivatagban? Természetesen nem lehet elsiklani Ralph Bunche¹⁰ ENSZ-közvetítő szerepe felett sem, aki 1949-ben a fegyverszüneti tárgyalásokat vezette Rodoszon Izrael és az arab államok között. Biztosan nem érintjük azonban Nagy-Britannia és az Egyesült Államok szerepét a konfliktusban, ahogy a palesztin menekült kérdést sem.

Témánk gazdag angol nyelvű szakirodalommal rendelkezik. Az évtizedek során több monográfia is napvilágot látott, amelyek éppen Abdullah és a zsidók kapcsolatára koncent-

egyik fiától, Hasszántól származnak. A Transzjordánia élére emírként ültetett Abdullah (1882-1951) apja Husszein mekkai emír volt, aki az első világháború alatt az antant bátorítására felkelést robbantott ki az Oszmán Birodalom ellen. Transzjordánia hivatalosan 1946-ban lett független állam, ekkor vette fel Abdullah a király címet. - Salibi, Kamal: *The Modern History of Jordan*. I.B. Tauris. New York. 2010. 50., 153.; J. Nagy. 52-58.

⁸ Nagy-Szíria magába foglalta volna a mai Palesztina, Libanon, Szíria és Jordánia területét is. Irak ötlete volt a Termékeny Félhold terv, amely Nagy-Szíriát jelenti Irakkal kiegészítve. Irak élén ekkor szintén Hásemita uralkodó állt, Abdullah öccsének, Fejszálnak az unokája, II. Fejszál. Egyiptomnak, amely szintén a közel-keleti hegemonia megszerzését tűzte ki célul, 1945-ben sikerült létrehoznia az Arab Ligát, amelyben az ő érdekei szerint születtek a döntések. Az uralkodók tehát az arab egység létrehozását a saját vezetőségük alatt képzelték el. - Rostoványi. 101-102.

⁹ Jensehaugen, Jørgen - Henriksen Waage, Hilde: *Coercive Diplomacy – Israel, Transjordan and the UN – a Triangular Drama Revisited*. In: *British Journal of Middle Eastern Studies*. 39. évf. 1. sz. (2012. ápr.) 80.

¹⁰ Ralph Bunche (1904-1971), a politikatudományok doktora, diplomata. Folke Bernadotte gróf halála után nevezték ki ENSZ-közvetítőnek Palesztinába. Feladata Izrael és az arab államok közötti fegyverszünet megkötése volt. A tárgyalások Rodosz szigetén zajlottak. 1950-ben béke Nobel-díjat kapott. - Jensehaugen-Henriksen Waage. 80-81.

rálnak. Az egyik ilyen munka az *Israeli-Jordanian Dialogue 1948-1953 - Cooperation, Conspiracy, or Collusion?* címet kapta. Írója, Yoav Gelber több mint 300 oldalon tárgyalja a két ország kapcsolatát, és külön fejezetben vizsgálja a fegyverszünet létrejöttének körülményeit. Ugyancsak fontos munka Maan Abu Nowar *The Jordanian-Israeli War 1948-1951 - A History of the Hashemite Kingdom of Jordan* című monográfiája, amely rengeteg táblázattal és forrásidézzel segíti az olvasót, és ugyancsak külön fejezetben foglalkozik a fegyverszünettel. Avi Shlaim könyve, a *The Politics of Partition - King Abdullah, the Zionist Movement and Palestine 1921-1951* Abdullah Palesztina-politikájáról és a cionistákkal való kapcsolatáról szól.

Ami a tanulmányokat illeti, meg kell említeni két, a fegyverszüneti tárgyalásokról szóló írást. A közelmúltban jelent meg Elad Ben-Dror munkája *The Armistice Talks between Israel and Jordan, 1949: The View from Rhodes* címmel, valamint két norvég kolléga, Jørgen Jensehaugen és Hilde Henriksen Waage közös tanulmánya, a *Coercive Diplomacy: Israel, Transjordan and the UN - a Triangular Drama Revisited*.

Munkánk során igyekeztünk minél több primer forrást felhasználni. Ebben nagy segítségünkre volt két forrásgyűjtemény. Az egyik a *Documents on the Foreign Policy of Israel* Yemina Rosenthal által szerkesztett III. kötete, amely országokra bontva tartalmazza a fegyverszüneti tárgyalások forrásait, többek között a rodoszi tárgyalások jegyzőkönyveit. A másik forrásgyűjtemény a Jane Priestland által szerkesztett *Records of Jordan* VI. kötete, amelyből elsősorban a sunehi tárgyalásokra vonatkozó, a brit Foreign Office levéltárában talált forrásokra tudtunk támaszkodni.

Sajnos magyar nyelven hasonló munkák a mai napig nem láttak napvilágot. Érdekes azonban megemlíteni Rostoványi Zsolt *Együttélésre ítélve - Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért* címet viselő könyvét, amelyben három rövid fejezetben tárgyalja Abdullah zsidó állammal való kapcsolattartását és a többi arab állammal való rivalizálását, melyet szintén hasznosítani tudtunk munkánk során.

Fontos leszögezni, hogy az Abdullah vezette állam neve 1946-1950 között Transzjordániai Hásemita Királyság volt. A Nyugati Part végleges annektálására 1950-ben került sor, és ekkor vette fel az ország a Jordániai Hásemita Királyság nevet.¹¹ Az egyszerűség kedvéért azonban a dolgozatban általában a Jordánia elnevezés fog szerepelni. A héber és arab neveknél a kiejtésnek megfelelően a fonetikus átírást alkalmaztuk, dolgozatunk végén pedig Avi Shlaim könyvéből kölcsönvett térképek segítik a tájékozódást.

¹¹ J. Nagy. 104.; Salibi. 153.; Robins, Philip: *A History of Jordan*. Cambridge University Press. 2004. 57.

Abdullah még 1947. november 17-én megállapodott a cionistákkal, miszerint ha Jordánia rákényszerülne a „Palesztina invázióját végrehajtó arab erőkhöz történő csatlakozásra, tevékenységét kizárólag az arab területekre fogja koncentrálni.”¹² Célja elsősorban a Nyugati Part (más néven Ciszjordánia) anektálása, valamint Egyiptom és Szíria a térségben való közvetlen megjelenésének megakadályozása volt.¹³ Fontos azonban megemlítenünk, hogy egészen Izrael állam megalapításáig Abdullah politikai céljai között nemcsak a Nyugati Part, hanem az egész palesztinai brit mandátum területének saját államába való beolvasztása szerepelt, ahol a zsidók csak autonómiával rendelkeztek volna. Izrael állam megalapításával ez a terve kudarcot vallott.¹⁴

Amikor a háború 1948. május 15-én megkezdődött, az Arab Légió, Jordánia hadserege átlépte a Jordán folyót, és behatolt a Nyugati Part területére, hogy az arab lakta területeket birtokba vegye. Május 28-án pedig Jeruzsálem óvárosát foglalták el. Abdullah ürügye az volt, hogy meg akarta akadályozni, hogy a zsidók az egész várost elfoglalják, mert így az iszlám vallás szent helyei idegen kézre kerülnének. Nem lehetett közömbös a király számára az sem, hogy a város elfoglalásával az iszlám szent helyek az ő birtokába kerültek volna. Fontos megjegyezni, hogy mind Izraelnek, mind Jordániának egész Jeruzsálem elfoglalása, és saját államukhoz csatolása volt a célja. Hogy erre egyik fél részéről sem került sor, az azzal magyarázható, hogy katonailag egyik fél sem bírt a másikkal.¹⁵ A Nyugati Part északi részét, az ún. Nablusz-Tulkarm-Dzsenin háromszöget viszont az iraki hadsereg tartotta ellenőrzése alatt.¹⁶ A nyugati parti katonai helyzet a háború alatt ezt a képet mutatta.

A háború kezdeti szakaszában az izraeli-jordániai hivatalos kapcsolat is megszakadt egy rövid időre. 1948 augusztusában azonban Élijáhu Szaszon, az izraeli külügyminisztérium közeli-keleti osztályának vezetője Párizsban találkozott Abdel Medzsid Hajdárral, Jordánia brit ügyekkel foglalkozó miniszterével. Jordánia azt akarta elérni, hogy a Nyugati Part Jordánia kezén maradjon, és ehhez Izrael támogatására is szükségük volt. Izrael azonban ek-

¹² Rostoványi. 104.

¹³ Ennek érdekében Abdullahnak még azt sikerült elérnie, hogy az Arab Liga őt nevezze ki az arab hadseregek közös főparancsnokságának élére, és így a Palesztina megtámadására vonatkozó tervet az ő érdekei szerint dolgozzák ki. - Uo. 106-107.

¹⁴ Karsh, Efraim: *The Collusion That Never Was: King Abdullah, the Jewish Agency and the Partition of Palestine*. In: *Journal of Contemporary History*. 34. évf. 4. sz. (1999. okt.) 570, 582.

¹⁵ Ronen, Yitzhak: *A Small Consolation for a Big Loss: King Abdallah and Jerusalem During the 1948 War*. In: *Israel Affairs*. 14. évf. 3. sz. (2008. jún.) 408-409., 415.

¹⁶ Jensehaugen-Henriksen Waage. 82-83.

kor még nem foglalt állást ebben a kérdésben.¹⁷ Sőt, Avraham Sela tanulmánya szerint Izrael ekkor még egy gyenge palesztin államot is szívesebben látott volna a szomszédságában, mivel azt nem tartották volna saját magukra nézve olyan veszélyesnek, mintha az arab területeket Jordániához csatolták volna.¹⁸ Móse Sárett¹⁹ ezzel kapcsolatban tett kijelentése szerint Izrael „annyira ki van ábrándulva Abdullah királyból céltalan vadsága miatt, hogy egy kisebb és gyengébb szomszédot sokkal vonzóbbnak tart egy nagy és erős szomszédnál.”²⁰

A két állam hadseregének tisztikara azonban az ENSZ kezdeményezésére már 1948 júniusától kezdve tárgyaltak egymással. Ennek eredményeként 1948. november 30-án Izrael részéről Móse Dáján²¹ alezredes, Jordánia részéről Abdullah al-Tall²² alezredes tűzszünetet kötött.²³ Ezzel azonban nemcsak a harcokat szüntették be, hanem megállapodás született Jeruzsálemmel kapcsolatban is. Az Arab Légión ugyanis május vége óta megszállás alatt tartotta az óvárost, ezzel teljesen elvágva az izraeliek elől a Szkópusz-hegyen lévő zsidó enklávét. Az egyezés értelmében a jordániai csapatok „rendszeresen engedélyezik az izraeli konvojok áthaladását a Szkópusz-hegyre.”²⁴ Dáján javaslatára még forródrótot is létrehoztak, alapvetően azért, hogy elkerülhessék egy harmadik fél beavatkozását Jeruzsálemben.²⁵ A tűzszünet jelentősége még abban áll, hogy fontos lépést tett afelé, hogy a két fél elismerje egymás területi igényeit és katonai hódításait, vagyis ekkor kezdett létrejönni az a demarkációs vonal, amit a fegyverszüneti megállapodásban is rögzítettek.²⁶

¹⁷ Ben-Dror, Elad: The Armistice Talks between Israel and Jordan, 1949: The View from Rhodes. In: Middle Eastern Studies. 48. évf. 6. sz. (2012. nov.) 880.

¹⁸ Sela, Avraham: Transjordan, Israel and the 1948 War: Myth, Historiography and Reality. In: Middle Eastern Studies. 28. évf. 4. sz. (1992. okt.) 669.

¹⁹ Móse Sárett (1894-1965) cionista politikus, 1933-tól a britekkel való kapcsolattartás volt a legfőbb feladata. Izrael állam megalapítása után az első külügyminiszter. Az izraeli delegációk közvetlen felettesének számított a fegyverszüneti tárgyalások alatt. 1954-1955 között miniszterelnök.

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/sharett.html> [2014. nov. 9.]

²⁰ Idézi: Bradshaw, Tancred: Israel and the West Bank, 1948-1951. In: Israel Affairs. 16. évf. 2. sz. (2010. ápr.) 239.

²¹ Móse Dáján (1915-1981) katonatiszt, 14 évesen csatlakozott a Hágánához. Nagy érdemeket szerzett az 1948-as háborúban és az 1949-es fegyverszüneti tárgyalásokban is tevékenyen részt vett. Később az izraeli hadsereg vezérkari főnöke (1953-tól), majd politikusként mezőgazdasági miniszter (1959-1964), védelmi miniszter (1967-1974), és külügyminiszter is volt (1977-1979).

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/Dayan.html> [2014. nov. 9.]

²² Abdullah al-Tall (1918-1973) az Arab Légiónban szolgált alezredesként, a háború alatt az 1948 májusi jeruzsálemi csata hőseként tisztelik, amely után Jeruzsálem jordániaiak által elfoglalt részének katonai kormányzója lett. 1949-ben Kairóba ment, majd 1951-ben Abdullah király halála után távollétében halálra ítélték azzal a váddal, hogy részt vett a király elleni merényletben, de ő ezt végig tagadta. - Salibi. 188.; Abidi, Aqil Hyder Hasan: Jordan - A Political Study 1948-1957. Asia Publishing House. New York. 1965. 13. jegyzet. 27-28. oldal

²³ Ben-Dror. 880.

²⁴ Gilbert, Martin: Izrael története. Pannonica. Bp. 2000. 226.

²⁵ Shlaim, Avi: The Politics of Partition: King Abdullah, the Zionists and Palestine 1921-1951. Oxford University Press. New York. 1990. 254.

²⁶ Sela. 672.

Abdullah, annak érdekében, hogy a Nyugati Part anektálása könnyebben végbemehesen, 1948. december 1-én konferenciát hívott össze Jerikóba. A gyűlésen kb. 2-3 ezer palesztinai arab vett részt. Abdullah legfontosabb palesztinai támogatója Mohamed Ali al-Dzsabari sejk volt, Hebron polgármestere.²⁷ A konferencián Abdullahot Palesztina királyává kiáltották ki, amivel jelentősen megnőtt a befolyása az arab világban. Remélte, hogy a Nyugati Part Jordániával való egyesülési folyamata így felgyorsul. Az a cél is vezérelte, hogy Izraelt kvázi kész tények elé állítsa a területtel kapcsolatban, hogy így Izrael mihamarabb megegyezzen vele.²⁸

Decemberben is voltak fontos tárgyalások a két fél között, ezúttal a katonatisztek és politikusok együtt tárgyaltak a lehetőségekről. 25-én Jeruzsálemben Reuven Siloáh²⁹ és Saukat asz-Szeti³⁰ mellett Dáján és al-Tall is részt vett ezeken a megbeszéléseken. Itt felszínre kerültek bizonyos nézeteltérések. Abdullah célja az volt, hogy Ramla és Lod (Lydda) városát is hozzácsatolja a Nyugati Parthoz. Ez a két település azonban az izraeli hadsereg ellenőrzése alatt állt, ráadásul Tel-Avivhoz is nagyon közel helyezkednek, így Izrael számára stratégiai jelentőséggel bírtak. Abdullah azzal érvelt, hogy a két arabok lakta települést 1947-ben az ENSZ is az arab államnak adta.³¹ A király ezenkívül a Gázai övezetet is meg akarta szerezni, Jaffát pedig, mint arab várost kívánta korridorral összekötni a Nyugati Parttal. Izrael ezzel szemben követelte az egész Negev-sivatag feletti ellenőrzést, és igényt tartott az Arab Légiónál által korábban elfoglalt területre, a Holt-tenger északi partvidékére is. Természetesen mindkét fél elutasította a másik követését.³²

Decemberben egy másik fontos esemény is zajlott, amely összefüggött Izrael azon céljával, hogy az egész Negev-et elfoglalja. Ki kellett üzniük az egyiptomiakat a sivatag délnyugati részéről. December elejére el is készítették a támadás terveit, és december 22-én meg is indították offenzívájukat,³³ amellyel együtt egy olyan eseménysorozat is elkezdődött, ami alapvetően befolyásolta a jordániai-izraeli tárgyalások menetét. A decemberi izraeli hadművelet olyannyira jól sikerült, hogy csapataik még a Sínai-félszigetre is behatol-

²⁷ Robins. 71.

²⁸ Sela. 672.

²⁹ Reuven Siloáh (1909-1959) cionista politikus, diplomata. Izrael megalapítása után megszervezte az állam hírszerzési apparátusát, a háború alatt ő irányította a katonai és politikai hírszerzést is. 1949-ben ő irányította az állam fegyverszüneti tárgyalásait.

http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0018_0_18339.html [2014. nov. 9.]

³⁰ Abdullah király személyes orvosa és tanácsadója - Ben-Dror. 881.

³¹ Shlaim. 278.

³² Shlaim. 268.; Ben-Dror. 881.

³³ Ez volt az ún. Horev-hadművelet. - Gilbert. 227-228. Henriksen Waage, Hilde: The Winner Takes All - The 1949 Island of Rhodes Armistice Negotiations Revisited. In: The Middle East Journal. 65. évf. 2. sz. (2011. tavasz) 285.

tak, és a Gázai-övezet kivételével kiűzték Palesztina területéről az egyiptomi sereget.³⁴ Egyiptom végül 1949. január 4-én jelentette be a fegyverszüneti tárgyalások megkezdésére való szándékát.³⁵ Ezzel csaknem két hónappal az ENSZ Biztonsági Tanácsának 62. határozatának kiadása után megkezdődhettek a tárgyalások Izrael és az arab államok között. Ez a határozat 1948. november 16-án látott napvilágot, és kimondta, hogy „Palesztina teljes területén fegyverszünetet kell kötni annak érdekében, hogy felszámolják a Palesztina békéjét fenyegető veszélyt”, valamint demarkációs vonal létrehozását írta elő.³⁶

A decemberi eseményeket nemcsak Izrael, hanem Abdullah is sikerként könyvelhette el, utóbbi azért, mert Egyiptomnak nem sikerült megvetnie a lábát Palesztinában. Az izraeli-egyiptomi tárgyalások 1949. január 12-én kezdődtek meg az ENSZ palesztinai megbízottja, Ralph Bunche vezetésével Rodoszon, a *Hotel of the Roses* épületében. Egyiptom és Izrael végül 1949. február 23-án írta alá a fegyverszüneti megállapodást. Bunche számára a következő lépés Izrael és a többi arab ország közötti fegyverszüneti megállapodás megkötése lett volna.³⁷

Izrael és Jordánia arra törekedett, hogy még mielőtt az ENSZ közvetítésével megkezdődnének a tárgyalások, megegyezésre jussanak.³⁸ 1949. január 16-án Dáján, Szaszon és Abdullah a király téli rezidenciáján, Sunehben tárgyalt. A téma továbbra is a Negev birtoklása volt. Mivel azonban a király továbbra sem akart kivonulni a Negevből, csupán szabad mozgást akart biztosítani az izraelieknek a területen, a januári-februári tárgyalások megrekedtek. Izrael hiába érvelt azzal, hogy a területet az 1947-es ENSZ felosztási határozat is a zsidó államnak ítélte.³⁹ A tárgyaláson szóba került az izraeli-egyiptomi fegyverszüneti tárgyalás is, amivel kapcsolatban Szaszon elmondta, hogy Gázát valószínűleg az egyiptomiak fogják megkapni. Abdullah azonban magának akarta volna a területet, hogy országának földközi-tengeri kijárata is legyen. (Korábban Jaffát is szerette volna korridorról összekötni a Nyugati Parttal.) Abdullah ekkor azt mondta Szaszonnak: „Tartsátok meg, adjátok az ördögnek, de ne hagyjátok, hogy az egyiptomiaké legyen!”⁴⁰

Izrael számára ekkor vált világossá, hogy a Negevet erőszakkal kell elfoglalniuk. Izrael miniszterelnöke, Dávid Ben Gurion már 1944-ben Eilat, az Akabai-öböl partján fekvő te-

³⁴ Rostoványi. 113.

³⁵ Ben-Dror. 881.

³⁶ [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/62\(1948\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/62(1948)) [2014. nov. 10.]

³⁷ Ben-Dror. 881.

³⁸ Gelber, Yoav: *Israeli-Jordanian Dialogue 1948-1953. Cooperation, Conspiracy or Collusion?* Sussex Academy Press. Brighton. 2004. 73.

³⁹ Ben-Dror. 882-883.

⁴⁰ Idézi: Shlaim. 279.

lepülés erőszakmentes elfoglalásáról beszélt.⁴¹ Miután Jordániával nem sikerült dűlőre jutniuk, kidolgozták az ún. Uvda-hadműveletet. Február folyamán azonban az izraeliek próbálták rávenni Bunche-ot, hogy a Jordániával való tárgyalásokkal csak utoljára foglalkozzon, vagyis csak azután, hogy Izrael Szíriával és Libanonnal is aláírta a fegyverszünetet. Bunche erről azonban hallani sem akart, sőt február 15-én hivatalos meghívást intézett a két államhoz, és kérte, hogy küldjék el delegációjukat Rodoszra.⁴² Mivel maga Abdullah is átlátott a szitán, elmondta Bunche-nak, hogy amint a delegációja megérkezik Rodoszra, követelni fogják az izraeliektől, hogy ne indítsanak több katonai akciót Palesztinában.⁴³

Izrael terve a tárgyalások elhalasztására majdnem sikerült. Bunche ugyanis először úgy döntött, hogy Libanonnal kezdi meg a tárgyalásokat. Úgy gondolta, mivel az izraeli sereg már 1948 októbere óta megszállás alatt tart tizennégy libanoni települést, figyelembe kell vennie a lakosság érdekeit is, és először ezt a tárgyalássorozatot kell levezetnie. A március 1-jén kezdődő tárgyalások 23-án a fegyverszünet aláírásával értek véget Libanon és Izrael között. Jordánia nyomására azonban Bunche végül úgy döntött, hogy egyszerre két tárgyalást fog vezetni. Izrael és Jordánia között 1949. március 4-én kezdődtek meg a fegyverszüneti tárgyalások, így párhuzamosan zajlottak az izraeli-libanoni tárgyalásokkal.⁴⁴

⁴¹ Gilbert. 233.

⁴² Maan, Abu Nowar: *The Jordanian-Israeli War 1948-1951. A History of the Hashemite Kingdom of Jordan.* Ithaca Press. Reading. 2002. 293.

⁴³ Ben-Dror. 883-884.

⁴⁴ Ben-Dror. 884.

Az előző fejezetben láthattuk, hogy milyen bonyolult helyzet alakult ki Jordánia és Izrael között. Épp ezért nem is volt egyszerű megoldani a problémákat. Mivel Izraelnek a szomszédos arab országok közül Jordániával volt a leghosszabb közös határszakasza, és ráadásul éppen ez a határ változott a legtöbbet az ENSZ 1947-es felosztása óta, növelte a megítárgyalandó problémák számát. A katonai helyzet kapcsán két olyan terület volt, amely nézeteltéréseket okozott a két ország között. Az egyik a Negev déli részének kérdése, amelyet Izrael akart megszerezni, hogy zavartalan összeköttetést létesítsen Eilat kikötővel a Vörös-tenger partján. Azonban a területen a jordániai hadsereg állomásozott. A zsidó állam már a tárgyalások megkezdése előtt kész katonai tervvel rendelkezett a térség elfoglalására. Az iraki front kérdése, ha lehet, még ennél is bonyolultabb volt. Az iraki hadsereg a Nyugati Part északi részét tartotta ellenőrzése alatt, vagyis ők uralták az Ara vádít, és a felette húzódó dombvidéket, amelyről szabad kilátás nyílt az izraeli területekre, így stratégiaiilag mindkét fél számára nagyon értékes területnek számított.⁴⁵ Iraknak azonban nem volt akkora politikai rálátása a konfliktusra, mint Jordániának. „Ennek eredményeképp az iraki sereg nem harcolt, nem tárgyalt és nem is vonult vissza”, és Jordániára maradt a feladat, hogy Irak nevében is tárgyaljon.⁴⁶ Egyedül Jeruzsálemmel kapcsolatban értettek egyet a felek. Egyikük sem akarta ugyanis, hogy az ENSZ határozata szerint a város nemzetközi felügyelet alá kerüljön, és azt is belátták, hogy csak egyikük sem tudja komoly harcok nélkül megszerezni az egész várost, ezért itt hajlottak a felosztásra.⁴⁷

Ebből a helyzetből kezdődtek meg a tárgyalások 1949. március 4-én. Az izraeli delegációt Reuven Siloáh vezette, és tagja volt Móse Dáján alezredes is. A kormánytól kapott instrukciók szerint⁴⁸ tárgyaltak az Ahmed Szudki al-Dzsundi vezette jordániai küldöttséggel, amely február 28-án érkezett meg Rodoszra. A delegáció már érkezésekor Bunche tudtára adta, hogy Jordánia Irak nevében is tárgyalni fog.⁴⁹ Bunche az izraeliektől azt is megtudta, hogy Izrael és Jordánia között folyamatosan zajlottak, és zajlanak a titkos tárgyalá-

⁴⁵ Shlaim. 276-278.

⁴⁶ Jensehaugen-Henriksen Waage. 83.

⁴⁷ Uo. 89.

⁴⁸ Az izraeli delegáció feladata volt tárgyalni arról, hogy az iraki frontot lehetőleg tolják el keletre, és így az Ara vádi az ő kezükbe kerüljön, az Arab Légiónak vonuljon vissza Latrunból, fogadják el az Araba vádít, mint határvonalat a két ország között, amelyből az következik, hogy Jordániának ki kell vonulnia a Negevből. Továbbá Jeruzsálemmel kapcsolatban Izrael szabad összeköttetést akart a Szkópusz-hegyre és a Siratófalhoz, valamint Jeruzsálemet vasútvonallal szeretnék volna összekötni Tel-Avivval, és szabad összeköttetést kívántak a Holt-tengerrel is. - Shlaim. 284.

⁴⁹ Gelber. 79.

sok, bár ennek eredményeibe nem avatták be az ENSZ-megbízottat. Bunche remélte, hogy a jordániai delegáció élére al-Tallt nevezik ki, de a királynak, akinek az állt érdekében, ha minél hamarabb meg tud egyezni Izraellel, szembe kellett néznie saját kormányával, akik viszont épp a tárgyalások lassítása mellett foglaltak állást, mert féltek, hogy Jordániának meg kell majd hajolnia az izraeli akarat előtt. Abdullah ezért úgy döntött, hogy egy olyan delegációt küld Rodoszra, amely nem igazán kompetens a tárgyalások lefolytatására. Így elhallgattathatja a kormányában az elégedetlen, vagy inkább óvatos hangokat, mindközben ő tovább folytathatja a titkos tárgyalásokat.⁵⁰ Még az izraeliek és Bunche is megjegyzéseket tettek a jordániai delegációra. Tagjai közül sokan nem is jártak soha a Nyugati Parton, nem ismerik az ottani körülményeket, ráadásul többségük alacsonyrangú katona volt, és nem tudtak, nem mertek önállóan döntést hozni a felmerült kérdésekben. „Tehetetlennek, elvesztettnek tündek, és minden apró kérdésben a fővárostól kértek útmutatást,”⁵¹ teljesen hiányzott belőlük a politikai irányítás, manőverezés minden tehetsége.⁵² Bunche szerint a delegációnak csak egy tagja beszélt jól angolul.⁵³ Az izraeli-jordániai tárgyalásokat a többi tárgyaláshoz képest egyedivé tévő körülmények közül ez volt az egyik legfontosabb, hiszen a többi arab ország a legmagasabb állami tisztviselőit küldte a tárgyalásokra.

Avi Shlaim nyomán az egy hónapon át tartó tárgyalássorozatot négy részre oszthatjuk.⁵⁴ A március 4-11. között zajló szakasz nem indult valami jól. Még az első rodoszi tárgyalás előtt, a delegációk bemutatkozásánál al-Dzsundi nem volt hajlandó kezét fogni Siloáhval, így Bunche kénytelen volt erélyesen fellépni a gyerekes viselkedés miatt. Délutánra sikerült konszolidálni a helyzetet, megtörtént a kézfogás, és 16 óra 30 perckor megtartották az első rodoszi tárgyalást.⁵⁵ Bunche itt elmondta, hogy a felek már önként megtették az első lépést a béke felé, amikor 1948. november 30-án tűzszüneti egyezményt kötöttek Jeruzsálemben, továbbá kijelentette, hogy ő csak mint az ENSZ megbízottja van jelen a tárgyalásokon, a döntéseket a delegációknak maguknak kell meghozni.⁵⁶

A tárgyalások menetét azonban Izrael katonai akciója zavarta meg. A két fél nem tudott megegyezésre jutni a Negevvel kapcsolatban. Al-Tall Jeruzsálemben próbált tűzszünetet

⁵⁰ Ben-Dror. 884-885.

⁵¹ Shlaim. 284-285.

⁵² Jensehaugen-Henriksen Waage. 90.

⁵³ Ben-Dror. 884.

⁵⁴ 1. szakasz: március 4-11.; 2. szakasz: március 12-17.; 3. szakasz: március 18-23.; 4. szakasz: március 24-április 3. - Shlaim 285.

⁵⁵ Jensehaugen-Henriksen Waage. 91.; Ben-Dror. 885.

⁵⁶ Az izraeli-jordániai fegyverszüneti tárgyalások első ülésének jegyzőkönyve (1949. március 4.) In: Documents on the Foreign Policy of Israel. Vol. 3. Armistice Negotiations with the Arab States, December 1948 - July 1949. (Ed.: Rosenthal, Yemina). Israel State Archives. Jerusalem. 1983. 366. (Továbbiakban: Documents of Israel)

kötni Izraellel, amely rögzítette volna a status quót, vagyis Jordánia a Negevben maradhatt volna. Sárett kijelentette, hogy Izrael csak akkor hajlandó egyezményt kötni, ha Jordánia visszavonul az Araba vádi mögé, vagyis elhagyja Izrael területét. Ha az Arab Légiónem távozik Izraelből, a két hadsereg ütközete elkerülhetetlen.⁵⁷ Ben Gurion feltehetően március 5-9. között adta ki a parancsot a Negev és Eilat elfoglalására. 9-én végül megkezdődött az Uvda-hadművelet, mely során két dandár indult meg Eilat felé. Az egyik a Negev közepén húzódó hegységen keresztül, a másik az Araba vádival, azaz a jordániai határral párhuzamosan haladt a vörös-tengeri kikötő felé.⁵⁸ Ez utóbbi dandár az Arab Légióncsapa-
taival is találkozott, de nem nyitottak tüzet rájuk. Március 9-ről 10-re virradó éjszaka John Glubb,⁵⁹ az Arab Légiónfőparancsnoka parancsot adott visszavonulásra, nem akart csatát vállalni az izraeli erőkkel szemben. 11-én az izraeli hadsereg harc nélkül elérte Eilatot, és birtokba vette a települést.⁶⁰

Mindeközben Rodoszon al-Dzsundi panaszt tett Bunche-nál, aki kérdőre vonta Silóáht az akció miatt. Az izraeli válaszában rámutatott arra, hogy Izrael semmi rosszat nem tett, hiszen nem lépte át az állam határait.⁶¹ Ne feledjük, hogy Izrael ebben az esetben gond nélkül hivatkozhatott az ENSZ 1947-es felosztási határozatára, ami a zsidó államnak ítélte a Negevét és a Eilatot is. Bunche március 10-én Silóáhhhoz írt levelében idézi al-Dzsundi panaszát, melyet a jordániai kormány utasítására intézett a megbízotthoz. Ebben al-Dzsundi kifejezi abbéli aggodalmát, hogy ha Izrael folytatja a negevi agresszióját, az neveltségessé teszi a tárgyalásokat, és azok megszakításához vezethetnek.⁶² Bár Abdullah király fel volt háborodva az izraeliek viselkedésén, nem akarta megszakítani a tárgyalásokat. Bunche mindkét felet felszólította, hogy kössenek azonnali tűzszünetet, de azt Izrael addig próbálta halasztgatni, amíg Eilatot el nem foglalják.⁶³ A közvetítő Silóáhra gyakorolt nagy nyomást, komoly vita alakult ki közöttük, de végül sikerült elérnie, hogy a felek március 11-én tűzszünetet kössenek Rodoszon.⁶⁴ E három márciusi nap eseményei arra engednek következtetni, hogy tulajdonképpen Izraelé volt a politikai, diplomáciai és katonai vezető szerep, és hogy a fegyverszünet csak akkor kötötték meg, amikor már mindent elértek a

⁵⁷ Gelber. 80.

⁵⁸ Shlaim. 286.

⁵⁹ John Bagot Glubb (más néven Glubb pasa) (1897-1986) brit katonatiszt, aki a transzjordániai brit mandátum ideje alatt érkezett a térségbe. Kedvelte az arabokat. 1930-tól az Arab Légiónrészeként felállított Sivatagi Erők parancsnoka lett, 1939-1956 között az Arab Légiónfőparancsnoka. - Salibi. 115-116.

⁶⁰ Ben-Dror. 887.

⁶¹ Uo. 886.

⁶² Bunche levele Silóáhhhoz. In: Documents of Israel. 379.

⁶³ Shlaim. 288.

⁶⁴ Ben-Dror. 886-887.

másikkal szemben, azaz kényszerítő politikájuk sikerrel járt.⁶⁵ Más szavakkal: Izraelnek nem volt érdeke a hadművelet miatt megszakítani a tárgyalásokat Jordániával, csupán a számára legeslegkedvezőbb katonai-diplomáciai pozícióval akart rendelkezni, és az alapján megkötni a fegyverszünetet.

A tárgyalások ezután is folytatódtak, Bunche azonban nem hagyta annyiban az izraeliek akcióját, amelyet március 13-án a két ország kormányához intézett levelében úgy értékelt, hogy Izrael megszegte a tűzszünetet, de Jordánia mégis úgy tesz, mintha nem történt volna semmi. Miután a március 15-i rodoszi ülés úgy zajlott le, hogy a negevi incidens szóba sem került, Bunche magához hívatta a jordániai delegációt. Al-Dzsundiék azonban, úgy tűnt, nem tulajdonítottak nagy jelentőséget az eseményeknek, ami miatt Bunche-ban felmerült a gyanú, hogy az akció talán Jordánia beleegyezésével zajlott.⁶⁶ A korábban leírtak szerint viszont véleményem szerint Bunche feltevése nem helytálló. Abdullah céljai közt éppen az szerepelt, hogy csapatokat állomásoztathasson a Negevben, ugyanakkor nem akart sem katonailag, sem politikailag konfrontálódni Izraellel, annál is inkább, mert még voltak olyan kérdések, amelyekben meg akart velük egyezni.

Ezek közül az egyik az iraki fronttal kapcsolatos megállapodás tető alá hozatala volt. A Nyugati Part északi részét még a háború alatt foglalta el az iraki hadsereg, amely az 1948-as háborúban a legnagyobb létszámú arab kontingens volt.⁶⁷ Az itteni szituációt az tette igazán bonyolulttá, hogy Irak nem vett részt a fegyverszüneti tárgyalásokon, hanem Jordánia képviselte, melyről a két Hásemita ország még 1949. február 1-jén egyezett meg.⁶⁸ Abdallah király számára is egyre kényelmetlenebb volt a helyzet, hiszen Irak volt a legfontosabb közel-keleti arab szövetségese.⁶⁹ Az irakiak arra gyanakodtak, hogy Abdullah az ő kárukra titkos megállapodásokat fog kötni a cionistákkal és Bunche-csal. Annak érdekében, hogy ezt elkerüljék, Irak sokat gondolkodott azon, hogy mégiscsak részt vesz a tárgyalásokon, de csak oly módon, hogy küldöttei a jordániai delegáció tagjai lennének.⁷⁰

Irak éppen Izrael negevi akciója közepette, március 10-én egyezett bele, hogy tizenöt napon belül hazahívják csapataikat a Nyugati Partról, de ekkor éppen Jordánia kezdett tiltakozni. Glubb, a Légio parancsnoka szerint ezáltal a jordániai seregnek túl nagy területet kellene az ellenőrzése alatt tartania.⁷¹ Mindeközben Izrael, amelynek (mint korábban említ-

⁶⁵ Jensehaugen-Henriksen Waage. 91.; Shlaim. 288.

⁶⁶ Ben-Dror. 888.

⁶⁷ Az iraki sereg létszáma 20 000 körül volt. - Jensehaugen-Henriksen Waage. 93.

⁶⁸ Ben-Dror. 890.

⁶⁹ Jensehaugen-Henriksen Waage. 92.

⁷⁰ Ben-Dror. 891.

⁷¹ Gelber. 80.; Shlaim. 289.

tettük) továbbra is területi követeléseik voltak Nyugati Part északi részén, abból az okból kifolyólag, hogy a március 11-i izraeli-jordániai tűzszüneti egyezmény nem rendelkezett az iraki frontról, elérkezettnek látta az időt, hogy újabb katonai akciót tervezzen. Alig pár óra telt még csak el, hogy az Uvda-hadművelet sikerrel zárult, 12-én már érkezett is a parancs egy újabb terv előkészítéséről. A "Fogat fogért" hadműveleti terv célja az iraki sereg keletre való eltolása, egyszersmind a két fél közötti határvonal módosítása, az Ara vádi elfoglalása volt. Ezzel azonban megint csak Abdullahal kerültek szembe, mivel a király az egész iraki sereg által ellenőrzött területre igényt tartott.⁷² Abdullah elbizonytalanodott az izraeliek újabb lépése miatt, az irakiak hiába sürgették, hogy a Légión vegye át a frontot. Március 14-én sürgős üzenetet küldött Sárett izraeli külügyminiszternek, melyben arról érdeklődött, igaz-e, hogy az izraeliek elfoglalják a Nyugati Part északi részét az iraki sereg távozása után. A másnapi válaszban⁷³ Izrael a fegyverszünet megszegésének minősítette volna az iraki front Arab Légión általi átvételét.⁷⁴ Abdullah a nézeteltérést inkább tárgyalás útján kívánta rendezni, ezért meghívta Dájánt Sunehbe.⁷⁵

Az izraeli-jordániai fegyverszüneti tárgyalások legfontosabb időszaka kezdődött, amely nem Rodoszon, hanem Sunehben zajlott, és ami a legfontosabb, az ENSZ közvetítői részvétele nélkül. Az ezen tárgyalásokat egyedivé tévő tényezők közül a rodoszi küldöttség összetételét már említettük, most íme, előkerült a másik ilyen tényező is, nevezetesen az, hogy a fegyverszünet megkötésében a Sunehben zajló tárgyalások kiemelt, sőt kizárólagos szerepet játszottak.⁷⁶

Mindeközben a rodoszi tárgyalásokon az iraki frontról nem esett szó. Jeruzsálemről annál inkább. Mivel a felek nem tudtak megegyezni a várossal kapcsolatban (a izraeliek követeléseit lásd 48. jegyzetben), Bunche úgy döntött, saját kezébe veszi a kezdeményezést, és készített egy alternatív megoldási javaslatot Jeruzsálemre vonatkozóan.⁷⁷ Ennek fő mondanivalója az volt, hogy a várost demilitarizált zónává kell alakítani, tehát szükségszerűen minden fegyveres erőnek vissza kellene vonulnia a zóna határa mögé. A zóna védelmében pedig az ENSZ is részt venne.⁷⁸ Elmondható tehát, hogy Bunche lényegében az 1947-es ENSZ felosztási határozat Jeruzsálemre vonatkozó részét kívánta megvalósítani.

⁷² Ben-Dror. 891.

⁷³ A választ Sárett távolléte miatt Walter Ejtán, a külügyminisztérium magas rangú munkatársa írta. - Shlaim. 292.

⁷⁴ A válaszlevelet idézi: Shlaim. 292.

⁷⁵ Gelber. 82-83.

⁷⁶ Jensehaugen-Henriksen Waage. 80.

⁷⁷ Shlaim. 290.

⁷⁸ Documents of Israel. 419-423.

Talán mondanunk sem kell, hogy mindkét fél elutasította a javaslatot.⁷⁹ Bunche ezen tette szintén arra ösztönözte a két országot, hogy Rodoszon kívül, az ENSZ-t mellőzve kössenek fegyverszünetet, mely Jeruzsálemre vonatkoztatva az 1948. november 30-i tűzszüneti egyezményen alapul.⁸⁰

Az „igazi” tárgyalásokra⁸¹ tehát Abdullah király téli rezidenciáján, Sunehben került sor. Dáján március 18-án Jeruzsálemben átadta al-Tall alezredesnek Izrael követeléseit. Eszerint Izrael, amennyiben megkapja az Ara vádi területét, szemet huny afelett, hogy az Arab Légión átveszi az iraki hadsereg helyét a térségben.⁸² Abdullah és Dáján másnap tárgyalt Sunehben. Abdullah tudta, hogy ismét kész helyzet elé állították. Két lehetősége volt: elfogadja a követeléseket, vagy Izrael támadást indít, hogy megszerezze a területet. Dáján azt ajánlotta Abdullahnak, hogy Izrael beleegyezik az iraki front Arab Légión általi átvételébe, amennyiben a Légión 15 kilométerre visszavonul délkelet felé.⁸³ Cserébe Jordánia „még meg nem határozott” területeket kapna.⁸⁴ Abdullah a tárgyalás után 24 órát kapott, hogy elfogadja Izrael feltételeit, máskülönben Izrael visszavonja ajánlatait, és végrehajtja a "Fogat fogért" hadműveletet.⁸⁵ Ki is adták a parancsot, hogy március 20-án este hajtsák végre az akciót, de a király elfogadta az ajánlatot, a hadműveletet így lefűjték.⁸⁶ Abdullah mindenképpen titokban akarta tartani, hogy Izraellel külön fórumon tárgyal, még a rodoszi jordániai delegáció sem tudott a sunehi tárgyalásokról, ami újabb bizonyítéka annak, hogy nem a rodoszi tárgyalások játszották a főszerepet az izraeli-jordániai fegyverszünet megkötésében.⁸⁷

Abdullah elérkezettnek látta az időt, hogy bármi áron egyezményt kössön Izraellel. „Mit veszíthetünk, ha odaadunk nekik néhány dombot, hogy megvédjék a hazájukat?”⁸⁸ Néhány napra még a rodoszi delegáció vezetőjét, al-Dzsundit is hazahívta Ammanba, bár ő a 22-23-i sunehi tárgyalásokon nem vett részt.⁸⁹ Al-Tall alezredes értesítette Dájánt, hogy Jordánia kész a megállapodásra, és kérte, hogy az izraeli delegáció március 22-én este hét órakor legyen Jeruzsálemben. Innen al-Tall kocsival sötétedés után Sunehbe fuvarozta a

⁷⁹ Shlaim. 290.

⁸⁰ Shlaim. 290.

⁸¹ A kifejezést Jensehaugen-Henriksen Waage használja. 80.

⁸² Jensehaugen-Henriksen Waage. 93.

⁸³ Telegram Ammanból a Foreign Office-nak. (1949. március 23.) In: Records of Jordan 1919-1965. Vol. 6. 1948-1950. (Ed.: Priestland, Jane). Cambridge Archive Editions. 1996. 337. (Továbbiakban: Records of Jordan.)

⁸⁴ Telegram Ammanból a Foreign Office-nak (1949. március 21.) In: Records of Jordan. 335.

⁸⁵ Jensehaugen-Henriksen Waage. 94.

⁸⁶ Ben-Dror. 892.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Idézi: Shlaim. 295-296.

⁸⁹ Ben-Dror. 892.

(többek között) Dáján, Ejtán és Jigáel Jádin⁹⁰ alkotta delegációt. A tárgyalások éjszaka hat órán át zajlottak, ám nem valami barátságos hangulatban. Az izraeliek ellentmondást nem tűrően, térképeken mutogatva követelték az iraki frontvonal kiigazítását. A front eltolásával egy nem túl széles (átlagosan 5 kilométer), ámde kb. 60 kilométer hosszú terület (15 arab településsel és 12000 lakossal⁹¹) kerülne izraeli fennhatóság alá. A jordániaiak (jelen volt Abdullah király, al-Tall és Husszein Sziráj helyettes külügyminiszter⁹²) azzal próbáltak érvelni (sikertelenül), hogy nekik kötelességük az itt élő palesztinai arab lakosság jogait védeni.⁹³ Továbbra is hangsúlyoznunk kell, hogy Abdullah nem akart, és nem is lett volna képes sem katonai, sem diplomáciai fórumon fellépni Izrael ellen, így csak egyetlen lehetősége volt, el kellett fogadnia Izrael ultimátumát. Azzal fenyegetőztek, hogy ha 24 órán belül nem írják az egyezményt, megkezdik a "Fogat fogért" hadműveletet. Március 23-án délután al-Tall telefonon értesítette a másik felet arról, hogy Jordánia kész megkötni az egyezményt, amelyre még aznap este Sunehben sort is kerítettek.⁹⁴ Az egyezmény értelmében Izrael beleegyezett, hogy az iraki frontot az Arab Légiónak vegye át, de erre csak az Általános Fegyverszüneti Egyezmény aláírása után kerülhet sor. Meghatározták azt is, hogy hol húzódjon a két fél közötti demarkációs vonal.⁹⁵

Az egyezményben foglaltak szerint azt mindkét kormánynak ratifikálni kellett, különben érvényét veszti. Erre mindkét félnek március 30-ig volt lehetősége. Abdullahnak szerencséje volt, hogy a számára egyáltalán nem kedvező egyezményt csak egy héttel a megkötése után kellett ratifikálni, ahhoz ugyanis a jordániai miniszterelnök aláírása is szükséges volt, de ő ekkor éppen Libanonban tartózkodott. Az egyezmény érvénybe lépéséig még egy hét volt hátra, így Abdullahnak lehetősége volt a nagyhatalmaktól is segítséget kérni.⁹⁶ Abdullah Truman amerikai elnöknek írt üzenetében azt kérte, hogy az Egyesült Államok nyomásgyakorlással próbálja rávenni Izraelt, hogy mondjon le további területi követeléseiről.⁹⁷ Az amerikaiak azonban csak azt követelték Izraeltől, hogy tartózkodjanak az Arab Légiónak vagy az iraki sereg elleni katonai akciótól.⁹⁸

⁹⁰ Jigáel Jádin (1917-1987) 1933-ban csatlakozott a Hágánához, majd az állam megalapítása után az Izraeli Védelmi Erők vezérkari főnökévé nevezték ki. 1952-ben leszerelt, és régészetből szerzett doktori fokozatot. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/yadin.html> [2014. nov. 12.]

⁹¹ Jensehaugen-Henriksen Waage. 94.

⁹² Shlaim. 297.

⁹³ Uo. 295-297.

⁹⁴ Uo. 299.

⁹⁵ Egyezmény a Jordániai Hásemita Királyság és Izrael állam között (1949. március 23.) In. Records of Jordan. 367-369.

⁹⁶ Jensehaugen-Henriksen Waage. 94.; Shlaim. 303.; Gelber. 84.

⁹⁷ Jensehaugen-Henriksen Waage. 94.

⁹⁸ Gelber. 85.

Időközben Siloáh március 25-én tájékoztatta Bunche-ot az Izrael és Jordánia között megkötött egyezményről, és arra kérte a közvetítőt, hogy halassza el a következő tárgyalást, mivel a jordániai delegáció nem is tud a sunehi titkos megállapodásról. Bunche elfogadta Siloáh javaslatát.⁹⁹ Másnap Bunche próbált nyomást gyakorolni a felekre, mert egy héten belül meg akarta kötni a fegyverszüneti egyezményt, sőt két nappal később még az izraeliek fenyegetését is tolmácsolta al-Dzsundinak: ha Jordánia nem hajlandó mihamarabb megkötni a fegyverszünetet, akkor az iraki frontról nem fognak tárgyalni,¹⁰⁰ vagyis katonai akciót helyeztek kilátásba. Ha az iraki front nem került volna bele az egyezménybe, Jordánia helyzete bizonytalanná vált volna a Nyugati Parton.

Március 27-én al-Tall Jeruzsálemben tárgyalta az izraeliekkel, és három módosítási javaslatot ismertetett a 23-i egyezménnyel kapcsolatban: (1) hozzák nyilvánosságra az egyezményt, (2) készítsenek menetrendet a területek átadásáról, és (3) módosítsák a demarkációs vonalat. Izrael csak a harmadik módosítási javaslatot utasította el.¹⁰¹ A sunehi titkos egyezményt végül március 30-án módosították.¹⁰²

Március 30-i egyezmény után Abdullah beleegyezett a fegyverszüneti egyezmény megkötésébe. Mozgástere annyira beszűkült, hogy végül, annak érdekében, hogy ne veszítsen még több területet a Nyugati Parton, a végső megegyezést szorgalmazta. Április 1-én Siloáh jelentette Bunche-nak, hogy Jordánia kész aláírni a megállapodást, így a megbízott hozzá is látott az előkészületekhez. Másnap al-Dzsundi is visszatért Rodoszra, hogy április 3-án részt vegyen az ünnepségen.¹⁰³ Az izraeli-jordániai Általános Fegyverszüneti Egyezmény attól különbözik a többi ilyen egyezménytől, hogy ez a sunehi titkos megegyezésen és a még 1948. november 30-án megkötött tűzszüneti egyezményen alapul. Továbbá meghatározta, hol helyezkedik el a felek közötti demarkációs vonal.¹⁰⁴ Ami a Palesztinát illeti, az elnevezés hosszú időre eltűnt a térképekről, helyette a Nyugati Part, ritkábban a Nyugat-Jordánia elnevezést használták.¹⁰⁵ Ugyanakkor az egyezmény nem gondoskodott teljes mértékben a Jeruzsálemmel és Holt-tengerrel kapcsolatos problémákról. A 8. cikk viszont rendelkezett egy közös bizottság felállításáról, amely ezekkel a kérdésekkel foglal-

⁹⁹ Ben-Dror. 892.

¹⁰⁰ Uo. 894.

¹⁰¹ Gelber. 87-88.

¹⁰² Shlaim. 309.

¹⁰³ Ben-Dror. 896.

¹⁰⁴ Általános Fegyverszüneti Egyezmény Izrael állam és a Jordániai Hásemita Királyság között.
<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/History/isjorarm.html> [2014. nov. 12.]

¹⁰⁵ Shlaim. 312.

kozott. Nagyon fontos megjegyezni, hogy ebben a bizottságban ENSZ-megbízottak nem kaptak helyet.¹⁰⁶

Az egyezményt végül mindkét fél sikernek könyvelhette el. Abdullahnak sikerült elérnie, hogy Izrael formálisan elismerje a Nyugati Part Jordánia általi bekebelezését. A 2. cikk kimondja, hogy „az Egyezmény egyetlen intézkedése sem sértheti egyik fél jogát, igényeit, pozícióit sem a Palesztina-kérdés alapvető, békés rendezésével kapcsolatban.”¹⁰⁷ Jeruzsálem továbbra is megosztott maradt, és az ENSZ-t is sikerült távol tartaniuk a beavatkozástól. A fegyverszünet megkötésével Izrael és Jordánia között véget ért a háború, bár a két ország között ez a háború inkább csak politikai téren zajlott.¹⁰⁸ Avi Shlaim gondolatai idézve: „Minden hiányossága ellenére a Jordániával megkötött fegyverszüneti egyezmény az izraeli diplomácia fényes győzelmének tekinthető.”¹⁰⁹ Adbullah számára pedig „az egyezmény, annak ellenére, hogy sok engedményre kényszerült és megannyi követeléssel szembesült, a lehető legjobb dolog volt a lehetséges alternatívákhoz képest.”¹¹⁰

Dolgozatunkban említést tettünk Izrael Egyiptommal, illetve Libanonnal kötött egyezményéről is, ezért úgy illik, hogy zárásképp megemlítsük a izraeli-szíriai fegyverszüneti tárgyalásokat is. Ez a tárgyalássorozat bizonyult végül a leghosszabbnak. 1949. április 5-én kezdődött, de csak július 20-án értek véget az egyezmény aláírásával.¹¹¹

¹⁰⁶ Shlaim. 313.; A fegyverszüneti egyezmény 8. cikke.

¹⁰⁷ Az egyezmény 8. cikke.

¹⁰⁸ Kivéve persze Jeruzsálemet, ahol még 1948 májusában a háború talán legvéresebb csatája folyt a két fél között. - Rostoványi. 109.

¹⁰⁹ Idézi: Shlaim. 313.

¹¹⁰ Idézi: Shlaim. 314.

¹¹¹ Ben-Dror. 896.

ÖSSZEGZÉS

Az első arab-izraeli háború pikantériája abban áll, hogy Jordániát nemigen lehet egyik háborús fél szövetségesének sem tekinteni. Rostoványi Zsolt gondolata, úgy vélem, nagyon jól magyarázza a kialakult helyzetet: „[Abdullah] hivatalos arab szövetségesei voltaképpen riválisai és ellenfelei voltak, míg "hivatalos" ellenfele (Izrael) fokozatosan a szövetségésévé vált.”¹¹² Láthattuk, Jordániának a háború alatt végig az volt a célja, hogy az elene a közel-keleti hegemoniáért küzdő arab államok, elsősorban Egyiptom és Szíria ne tudjanak Palesztinában gyökeret verni, és ezért végig fenntartotta titkos kapcsolatait a zsidó állammal.¹¹³ Ne feledjük azonban, hogy Jordániának nem sikerült elérnie minden célját, csak a legfontosabbakat, mégpedig Izrael miatt. A Nyugati Part és fél Jeruzsálem az ő kezükben maradhatott. Távolabbra tekintve elárulhatjuk, hogy 1950-ben a területet az állam hivatalosan is annektálta, ekkortól lett az ország elnevezése Jordániai Hásemita Királyság.¹¹⁴ Egyéb céljai, amelyekről részletesen beszéltünk, az izraeli kényszerítő politika jóvoltából nem valósultak meg. Abdullah Jaffa, Ramla, Lydda megszerzésére való törekvései mind kudarcba fulladtak, még akkor is, ha mindvégig az ENSZ Közgyűlésének 181. határozatára hivatkozott. Amikor viszont Izrael lépett fel Jordánia ellen, akkor a zsidó állam is ugyanerre a dokumentumra hivatkozott. A különbség az volt, hogy Izrael katonailag sokkal jobb helyzetben volt, mint Jordánia, és ebbe Abdullahnak is bele kellett törődnie.

Izrael éppen katonai dominanciájának köszönhetette, hogy képes volt kényszerítő politikát kifejteni Jordániára. Abdullahnak nagyon szűk mozgástere volt, amit próbált maximálisan kihasználni. Mind a Negevvel, mind az Ara vádival kapcsolatban elmondhatjuk, hogy a király Izrael nyomásának nem tudott ellenállni, viszont nem is akart katonai konfrontációba keveredni. Ennek köszönhető, hogy Izrael harc nélkül foglalta el mindazokat a területeket, amelyeket Jordániával szemben meg akart szerezni.

Ugyanakkor Jordánia is meg lehetett elégedve a fegyverszünettel. Hiszen Izrael lényegében elismerte a Nyugati Part feletti jogát, és ezzel, ha nem is jelentősen, de növelni tudta országa területét. Ami igazán jelentős sikernek könyvelhető el számára, az Jeruzsálem egyik felének az országához való csatolása, amellyel viszont presztízs győzelmet aratott. Ugyanakkor a háború legnagyobb vesztesei, a palesztinai arabok joggal mondhatták, hogy

¹¹² Rostoványi. 106.

¹¹³ Uo.

¹¹⁴ J. Nagy. 104.

a zsidók és Abdullah elvették tőlük az ENSZ által nekik ítélt államot. Az Abdullah iránti gyűlöletük végül oda vezetett, hogy a királyt 1951-ben Jeruzsálemben meggyilkolták.

Izrael számára a fegyverszünet nemcsak azt jelentette, hogy megnyerték a háborút, hanem azt is, hogy kétségtelenné vált: Izrael állam fenn fog maradni. Ezt a tényt csak megerősítette, amikor az ENSZ 1949. május 11-én felvette tagjai közé az alig egy éves államot, és így a szervezet 59. tagállama lett.¹¹⁵ Az utókor ezt igazolta is, hiszen a zsidó állam ma is létezik, ráadásul azon határok között, amelyeket az 1949-es fegyverszünet értelmében húztak meg, amely tovább növeli az egyezmények jelentőségét.

Jordánia és Izrael között, mint arra utaltunk, már évtizedek óta szoros kapcsolat állt fenn, és ez még a háború alatt sem szakadt meg, még ha voltak is köztük komoly nézeteltérések a palesztinai arab térséggel kapcsolatban. Azt se felejtjük el, hogy a háború talán legvéresebb csatája éppen e két állam között zajlott, mégpedig Jeruzsálem birtoklásáért.¹¹⁶

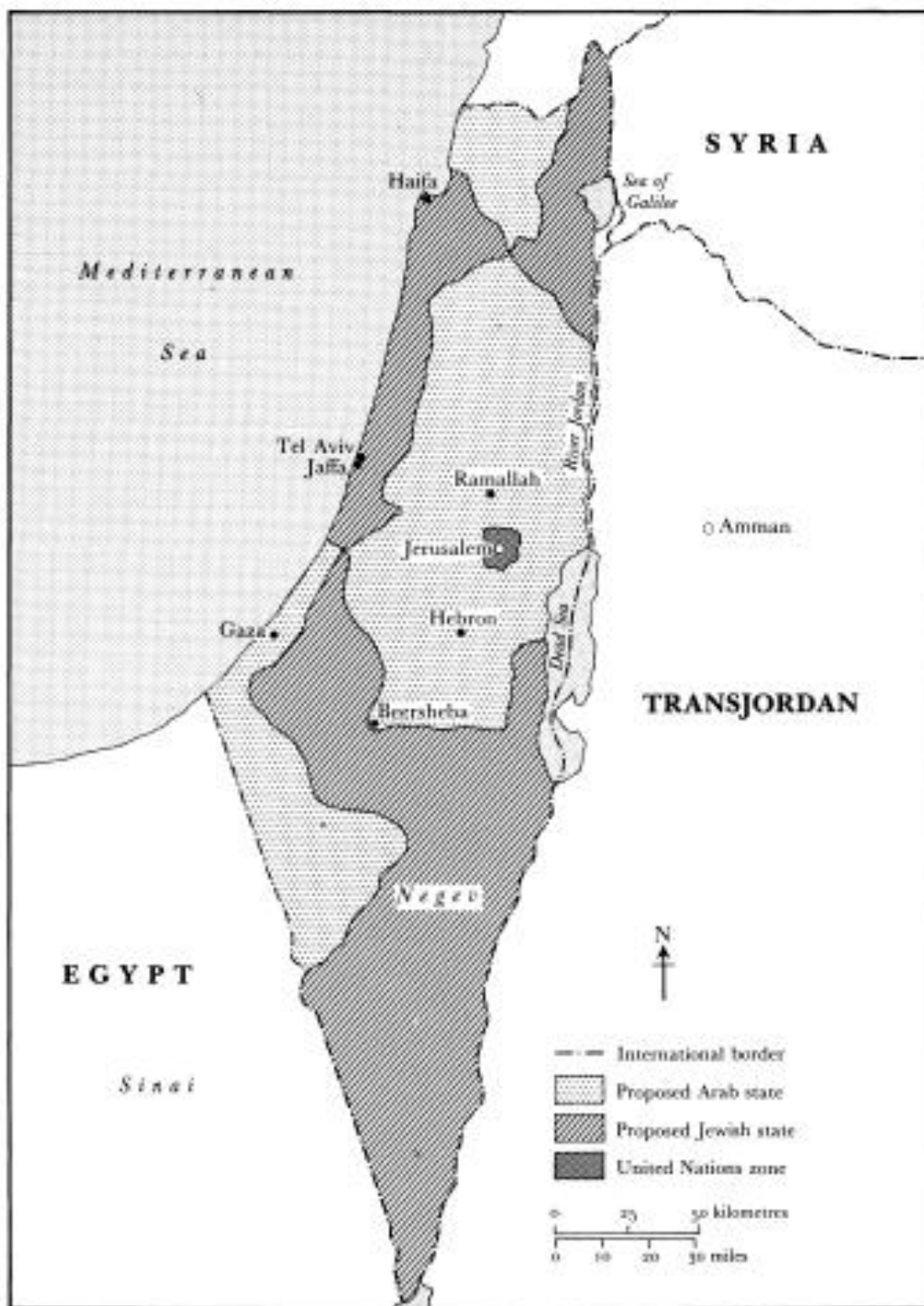
A fentiek fényében úgy gondolom, nagyon óvatosan kell fogalmaznunk akkor, amikor Jordániát Izrael ellenségének vagy szövetségesének tituláljuk. Utóbbival kapcsolatban mindig eszünkbe kell, hogy jusson, hogy bár a két állam között szoros volt a kapcsolat, mégis Izrael politikai és katonai eszközökkel is érvényre juttatta saját akaratát a másik kárára, amelyből arra kell következtetnünk, hogy a zsidó állam alapvetően ellenségként kezelte Jordániát.

¹¹⁵ Gilbert. 239.

¹¹⁶ Rostoványi. 109.

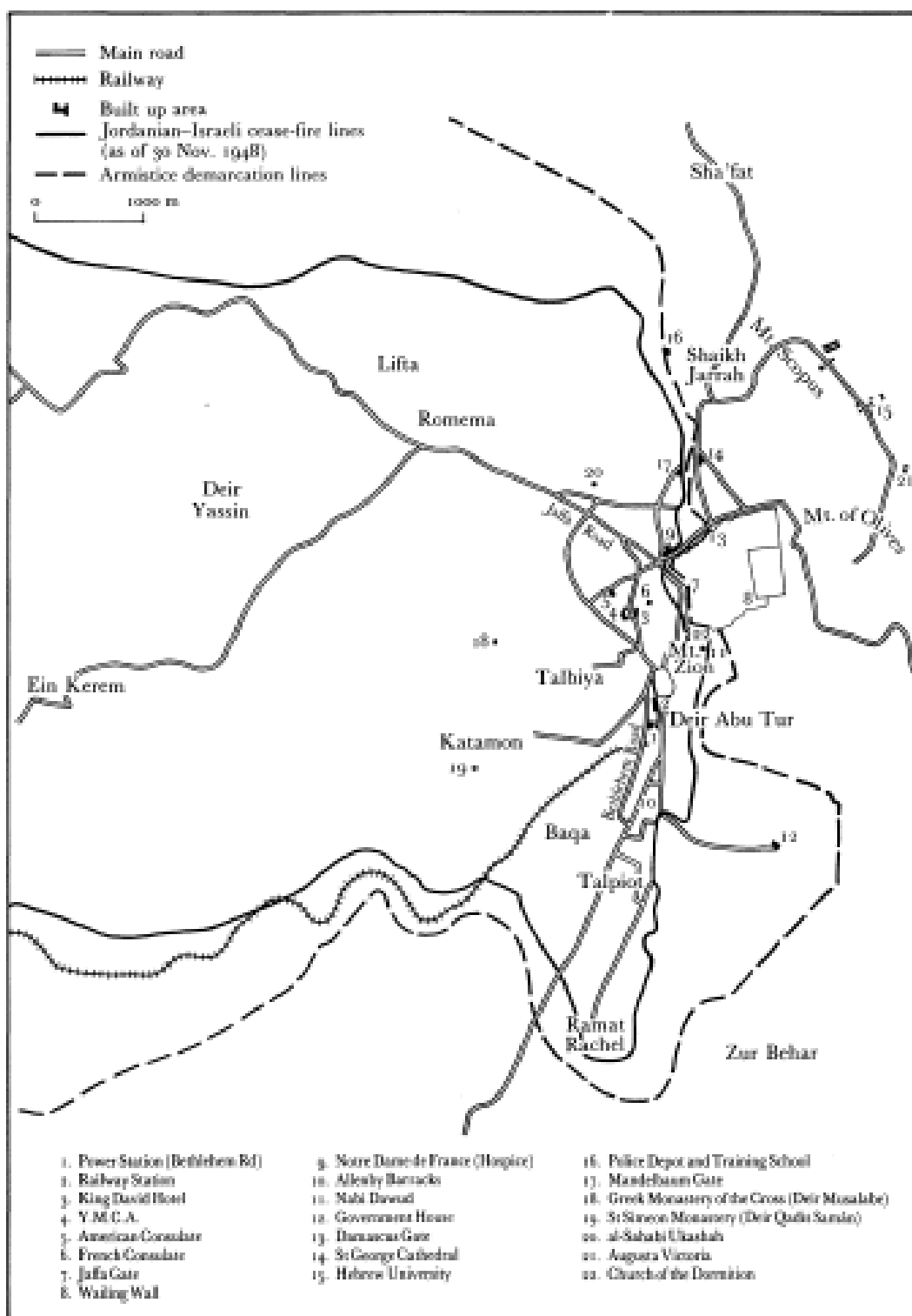
TÉRKÉPEK

AZ ENSZ KÖZGYŰLÉSÉNEK 181. HATÁROZATA PALESZTINA FELOSZTÁSÁRÓL
1947. november 29.

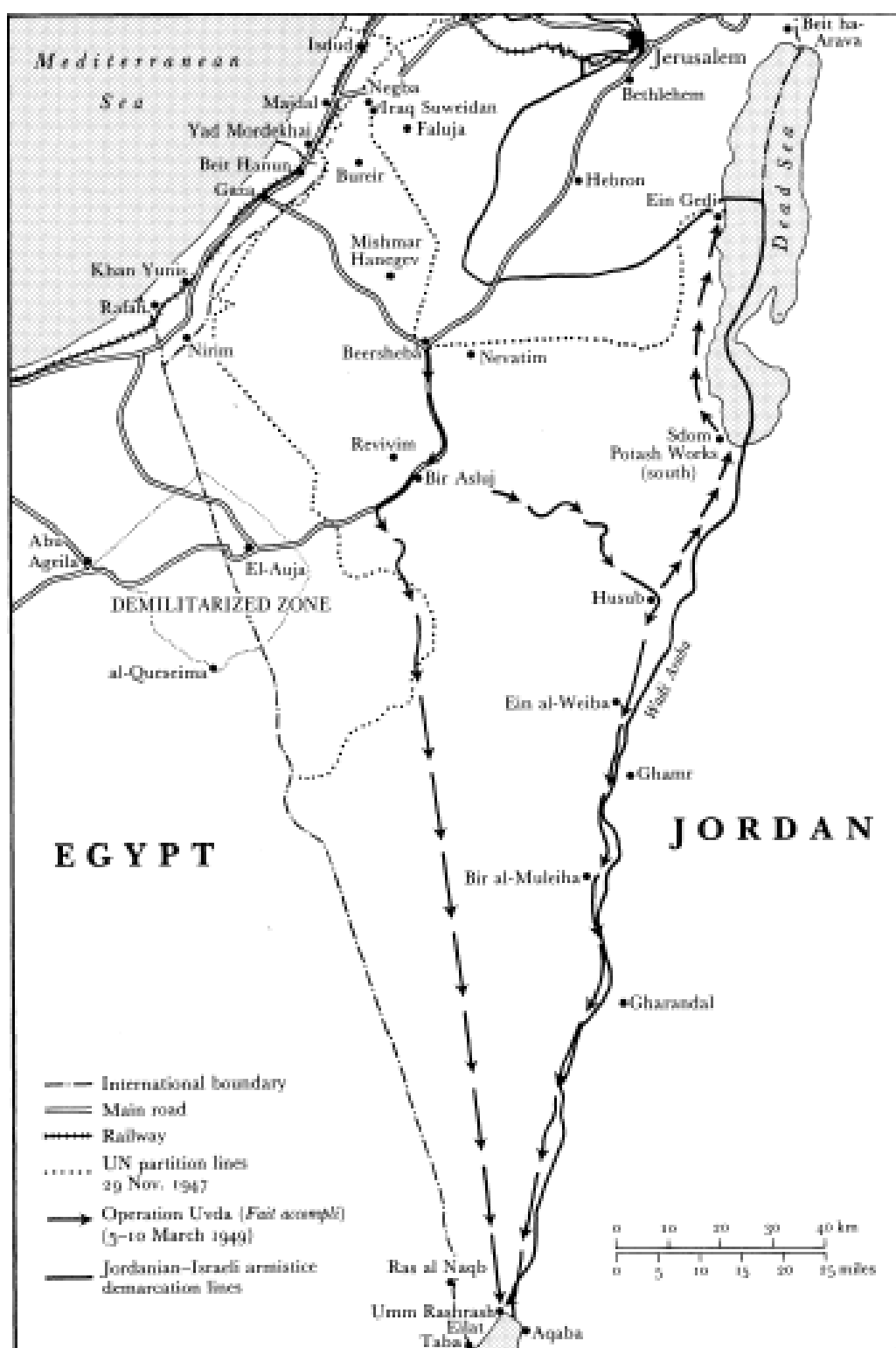

Shlaim. 102.

TÜZSZÜNETI ÉS FEGYVERSZÜNETI DEMARKÁCIÓS VONAL, JERUZSÁLEM

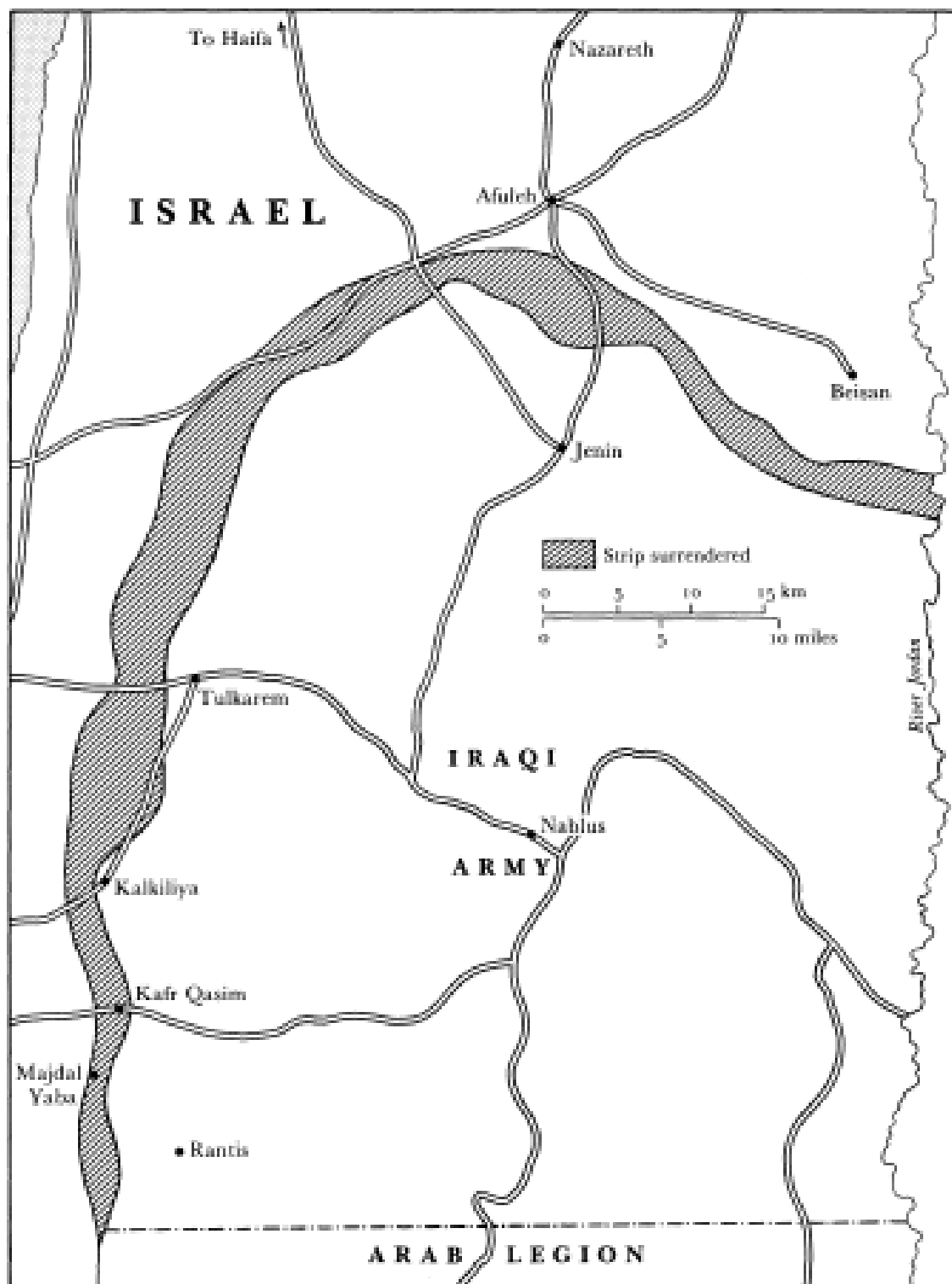

Shlaim, 255

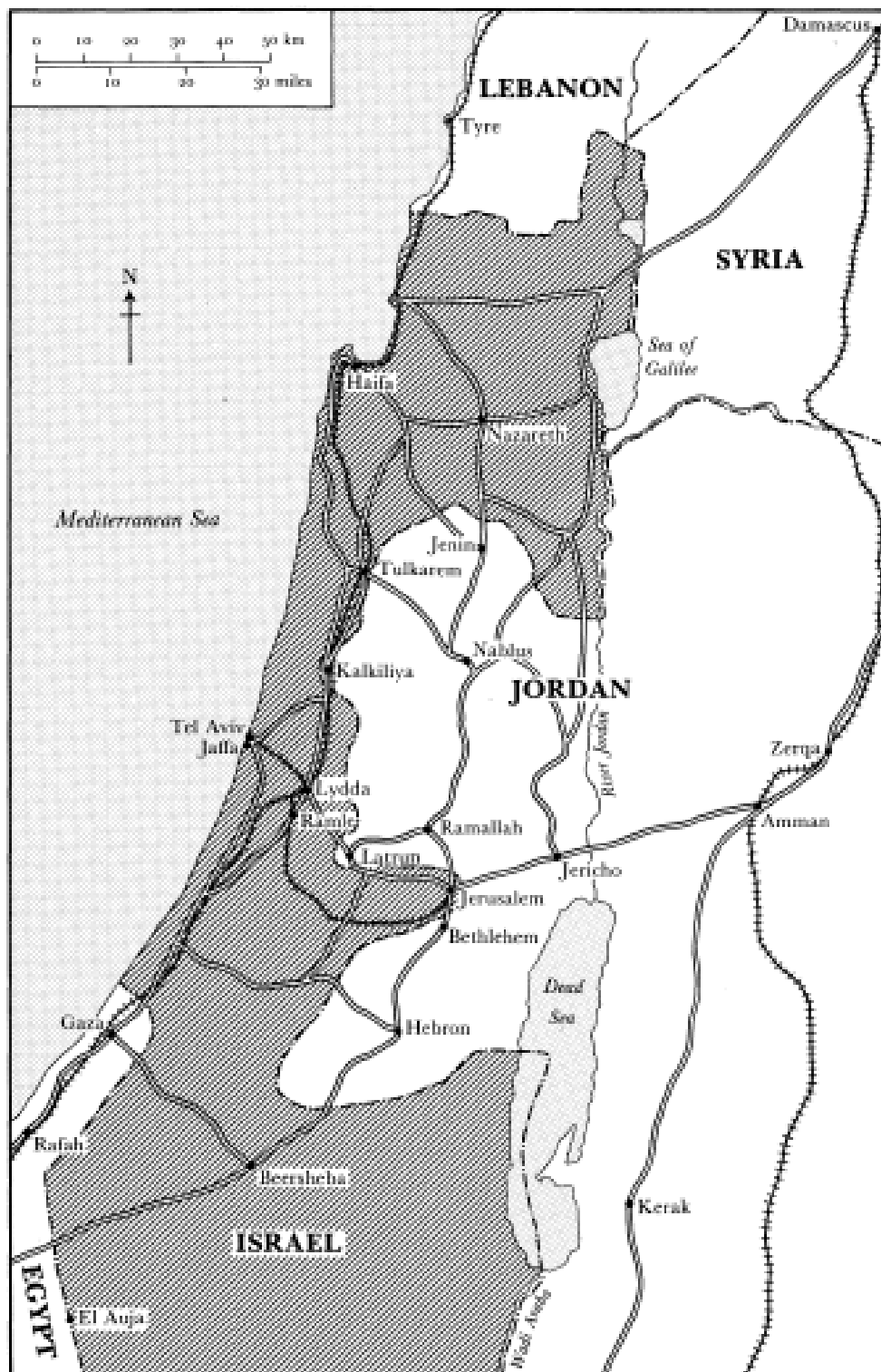
Shlaim. 287.

AZ IRAKI FRONT ÉS AZ IZRAEL ÁLTAL KÖVETELT TERÜLETEK

Shlaim. 298.

AZ ISRAELI-JORDÁNIAI FEGYVERSZÜNETI DEMARKÁCIÓS VONAL

Shlaim. 308.

BIBLIOGRÁFIA

Forrásgyűjtemények

Documents on the Foreign Policy of Israel. Vol. 3. Armistice Negotiations with the Arab States. December 1948 - July 1949. (Ed.: Rosenthal, Yemina). Israel State Archives. Jerusalem. 1983.

Dokumentumok a Közel-Kelet 20. századi történetéhez. (Szerk: Lugosi Győző) L'Harmattan. Párizs. 2006.

Records of Jordan 1919-1965. Vol. 6. 1948-1950. (Ed.: Priestland, Jane). Cambridge Archive Editions. 1996.

Monográfiák

ABIDI, Aqil Hyder Hasan: *Jordan - A Political Study 1948-1957*. Asia Publishing House. New York. 1965.

CLEVELAND, William L. - BUNTON, Martin: *A History of the Modern Middle East*. (4th ed.). Westview Press. Boulder. 2009.

FADDAH, Mohammad Ibrahim: *The Middle East in Transition. A Study of Jordan's Foreign Policy*. Asia Publishing House. London. 1974.

GELBER, Yoav: *Israeli-Jordanian Dialogue 1948-1953. Cooperation, Conspiracy or Collusion?* Sussex Academy Press. Brighton. 2004.

GILBERT, Martin: *Izrael története*. Pannonica. Budapest. 2000.

J. NAGY László: *Az ummától a nemzetállamig - Az arab országok története a 19-20. században*. SZTE Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged. 2009.

MAAN, Abu Nowar: *The Jordanian-Israeli War 1948-1951. A History of the Hashemite Kingdom of Jordan*. Ithaca Press. Reading. 2002.

PAPPÉ, Ilan: *The Making of the Arab-Israeli Conflict 1947-1951*. I.B. Tauris. London. 2001.

ROBINS, Philip: *A History of Jordan*. Cambridge University Press. Cambridge. 2004.

ROSTOVÁNYI Zsolt: *Együttélésre ítélve - Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért*. Corvina. Budapest. 2006.

SALIBI, Kamal: *The Modern History of Jordan*. I.B. Tauris. New York. 2010.

SHLAIM, Avi: *The Politics of Partition: King Abdullah, the Zionists and Palestine 1921-1951*. Oxford University Press. New York. 1990.

Tanulmányok

- BEN-DROR, Elad: The Armistice Talks between Israel and Jordan, 1949: The View from Rhodes. In: *Middle Eastern Studies*. 48. évf. 6. sz. (2012. nov.) 879-902.
- BRADSHAW, Tancred: Israel and the West Bank, 1948-1951. In: *Israel Affairs*. 16. évf. 2. sz. (2010. ápr.) 234-250.
- GAZIT, Mordechai: The Israel-Jordan Peace Negotiations (1949-51): King Abdallah's Lonely Effort. In: *Journal of Contemporary History*. 23. évf. 3. sz. (1988. júl.) 409-424.
- HADDAD, William W. - HARDY, Mary M.: Jordan's Alliance with Israel and its Effects on Jordanian-Arab Relations. In: *Israel Affairs*. 9. évf. 3. sz. (2003 tavasz) 31-48.
- HENRIKSEN WAAGE, Hilde: The Winner Takes All - The 1949 Island of Rhodes Armistice Negotiations Revisited. In: *The Middle East Journal*. 65. évf. 2. sz. (2011. tavasz) 279-304.
- JENSEHAUGEN, Jørgen - HENRIKSEN WAAGE, Hilde: Coercive Diplomacy – Israel, Transjordan and the UN – a Triangular Drama Revisited. In: *British Journal of Middle Eastern Studies*. 39. évf. 1. sz. (2012. ápr.) 79-100.
- KARSH, Efraim: The Collusion That Never Was: King Abdullah, the Jewish Agency and the Partition of Palestine. In: *Journal of Contemporary History*. 34. évf. 4. sz. (1999. okt.) 569-585.
- RONEN, Yitzhak: A Small Consolation for a Big Loss: King Abdallah and Jerusalem During the 1948 War. In: *Israel Affairs*. 14. évf. 3. sz. (2008. jún.) 398-418.
- SELA, Avraham: Transjordan, Israel and the 1948 War: Myth, Historiography and Reality. In: *Middle Eastern Studies*. 28. évf. 4. sz. (1992. okt.) 623-688.
- SHLAIM, Avi: The Debate about 1948. In: *International Journal of Middle Eastern Studies*. 27. évf. 3. sz. (1995. aug.) 287-304.
- SOFER, Naim: The Political Status of Jerusalem in the Hashemite Kingdom of Jordan 1948-1967. In: *Middle Eastern Studies*. 12. évf. 1. sz. (1976. jan.) 73-94.
- WRIGHT, Esmond: Abdallah's Jordan: 1947-1951. In: *The Middle East Journal*. 5. évf. 4. sz. (1951. ősz) 439-460.

Internetes források

- Jewish Virtual Library - <https://www.jewishvirtuallibrary.org/index.html>
- Az ENSZ honlapja - <https://www.un.org>